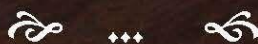

ונתנו על ציצית הכנף

באור ההלכה למנהג התימנים
שמשאירים את רשת נוי הציצית
גם במקום הכנף

בענין כנף הטלית שיוצאים ממנו חוטים העשויים כרשת

ראיתי ונתון אל לבי לחקור בענין מה שנהגו אבותינו,^א שעושין רשת מחוטי בגד הטלית היוצאין משני צידי הבגד (מה שרוב העולם עושין בהן רק קשר אחד), ועושים רשת זו עד קצה הבגד, דהיינו גם במקום הכנף, ולא כמו שנהגים בשאר הקהלות שבמקום הכנף אין יוצאין מהבגד אותן החוטים (וגם בזמן שלא היו עושים קדמונינו רשת זו, מ"מ לא היו חותכין את החוטים היוצאין במקום הכנף, ומטעם זה גם כשעשו רשת לא חתכו החוטים במקום הכנף, שאילו כשלא עשו רשת כבר נהגו לחתוך החוטים במקום הכנף, אזי גם כשהיו עושין רשת זו היו חותכין אותה במקום הכנף).

ומה שנהגים בשאר הקהלות שבמקום הכנף אין יוצא מבגד הטלית אותן החוטים הנ"ל, הוא על פי דברי המשנה ברורה בסימן י"א שכתב הש"ע שם סעיף י"א וז"ל, אם הגדיל, שקורין אורילייזא, הוא רחב, לא יטיל בו הציצית, ואם הטיל בו, פסול, דעל כנפי בגדיהם כתיב, וזה אינו נחשב מהבגד, אבל עולה הוא לשיעור מלא קשר גודל ולהרחקת שלשה אצבעות, כיון שהנקב בתוך הבגד. הגה, וטוב שימדוד שיעור קשר גודל בלא הגדיל, ויהיה תוך ג' אצבעות עם הגדיל, עכ"ל, ומחמת דברי הרמ"א הנ"ל כתב המשנ"ב (משם החיי אדם) שעל כן שפת הטלית שלנו שקורין שלא"ק שאין בו חוטין ארוגין משתי וערב, יחתוך אותם קודם הטלת הציצית במקום הכנפות, ועל פי דבריו הוא המנהג הפשוט היום בשאר הקהלות, שבמקום הכנף חותכין אותן החוטים.

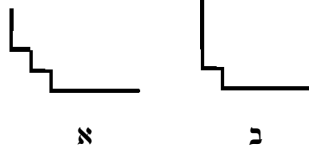
ויש אומרים שבאופן זה שהוא מעשה רשת, יותר יש לחוש שלא לשירו בכנף, עוד יותר ממה שהחמיר המשנ"ב לגבי החוטין שלהן שקושרין אותן בקשר אחד, שכיון שהוא מעשה רשת, הרי הוא דומה לאריגה שהיא בגד ממש, ובודאי שהוא עולה לשיעור מלא קשר גודל והרחקת ג' אצבעות, וא"כ נקב הציצית אינו במקום כלל.

ועל שיטתם זו, שמעתי מא"מ שליט"א, שלא הועילו בתקנתם, שהרי לשיטתם שהמקום שהוא רשת נחשב לבגד, א"כ יש לבגד זה ח' כנפות, והגם שגם בגד שיש בו ח' כנפות חייב בציצית, מ"מ הרי כתב הש"ע בסימן י' סעיף א', שיש לעשות הציציות בכנפות היותר מרוחקים זה מזה, וא"כ יש למדוד אורך ורוחב הטלית ויתכן שיש טליתות שיצא שהכנף היותר מרוחק שבהם הוא הכנף שנמצא במקום השזור, שהרי הוא בגד לשיטתם, וא"כ לא הועילו בזה שחתכו אותו, ומדחי אל דחי יצאו, שהרי אין מניחים הציציות במקומם הראוי.

***** הערה *****

א. מנהג זה הוא כבר יותר ממאה שנה. וכפי שהעידו, בביתו של זקני מוהר"ר יחיא אלשיך זצק"ל, היתה טליתו של אביו רבי נתנאל יצוק"ל, שהיה מגדולי וחכמי דורו, ונלב"ע בט"ו אלול תרפ"א, והעיד דודי הרה"ג י. עוזרי שליט"א, שראה טלית זו לפני כארבעים שנה, והיתה בה '**רשת עד סוף הבגד**', והדבר אומר שכך היו גם טליתותיהם של שאר חכמי דורו.

ונתנו על ציצית הכנף

ועוד טען עליהם הרה"ג רבי עזרא קורח שליט"א, שלא רק שיש כאן ח' כנפות, אלא גרע טפי, שלפי שיטתם שהוא בגד, הרי שיש לומר שמעתה אין כאן כנף, שהרי הבגד לא נגמר בריבוע, וכמו שאם יעגל הפינות אין כאן כנף, ה"נ אם הרשת

הוא בגד, כיון שהוא מקום קטן של ריבוע יתכן שאינו נחשב כנף כלל, ואין כאן בגד עם כנף מרובע, וכמו שבאופן א' שבציור דלהלן פשיטא שאין כאן כנף מרובע, כמו"כ באופן ב' שבציור דלהלן שהוא בעצם מה שעושה כאן לפי הצד שהרשת היא בגד, אין כאן צורת כנף מרובע, וא"כ לשיטתם בזה שחתוך הרשת קלקל יותר שאין כאן כנף כלל.

ויש לבאר, ששני אלו הטענות אינם שייכות למש"כ המשנ"ב לחתוך החוטים הנ"ל במקום הכנף, כיון שהמשנ"ב מיירי על דין הש"ע דאוריזיילא, שכתב הש"ע שהוא בודאי אינו בגד, וכל הנדון רק משום שיש לו לשער שיעור קשר גודל וג' אצבעות ממקום שכלו אותן החוטים, וא"כ הנקב אינו במקום, ועל כן יש לחתוך אותן, אבל מ"מ הבגד בודאי מרובע הוא גם בלא חיתוך זה, וא"כ בנדון הש"ע והמשנ"ב אין חסרון כלל בריבוע הכנף, והכנף בודאי הוא במקום שכלה האריג, אבל בנדון דידן שטוענים שהרשת היא בגד ממש, א"כ לא הועילו בתקנתם אלא רק קלקלו יותר, כנ"ל.

וע"כ שגם אלו שחותכים את הרשת במקום הכנף, גם מסכימים שבאמת אינה מהבגד, אלא שמ"מ הוא עולה לשיעור קשר גודל וג' אצבעות כמבואר בש"ע, ועל כן חותכים אותו כמש"כ המשנ"ב הנ"ל, ועל זה יש להשיב ולהוכיח שלדעת הרמב"ם אינו עולה לשיעור קשר גודל וג' אצבעות, ואין צריך לחתוך הרשת כלל, וגם הש"ע עצמו לא גילה דעתו בנדון דידן, וכפי שנבאר הדבר להלן בס"ד. וקודם נבאר האם רשת זו בגד היא אם לאו, ואח"כ נשוב לדברי הש"ע.

ותחלה יש לדון האם רשת זו היא בגד אם לאו, וכששאלתי שאלה זו למורינו הגאון רבי דוב לנדו שליט"א, והבאתי לפניו את הטלית של זקני כמוהר"ר יחיא אלשיך זצוק"ל, שאגב בבגד זה הרשת מאד צפופה, ועוד שהחוטים נעשו עבים מחמת שנתכבס הבגד הרבה, וחורי הרשת קטנים, ואמר הגאון רבי דוב לנדו שליט"א, שבודאי מסתבר לומר שחכמי האשכנזים שראו הטליתות של התימנים שעלו לארץ משנת תרמ"ב, כבר העירו להם על זה, ומ"מ חכמי התימנים לא שינו את הטליתות שלהם, שכנראה

תמונת הטלית של מוהר"ר יחיא

אלשיך זצוק"ל

היתה להם תשובה לזה. והוסיף עוד ואמר, שאם היינו מוצאים שמנהג זה נעשה ע"פ דעת הרמב"ם, הרי שהתיימנים יש להם לסמוך על הרמב"ם כמו שהם סומכים עליו בשאר מקומות לקולא ולחומרא.

עוד אמר הגאון הנ"ל, שזה ברור שרשת זו אינה בגד, 'שהרי הפרוץ מרובה על העומד' (וכך אמר על הטלית של זקני אפילו שהיא רשת צפופה כנ"ל). ע"כ דברי הגאון רבי דוב לנדו שליט"א.

ונבאר הדבר, דאיתא במסכת כלים פרק כ"ח משנה ט', בגד העשוי כסבכה טהור, ובאר הברטנורא וז"ל, שיש בה חלונות חלונות מעשה רשת ובשרה נראה לחוץ, עכ"ל, עוד שם במשנה, העושה בגד מן החרם טהור, ובאר הרמב"ם, שהחרם היא רשת, ומבואר שבגד העשוי כמין רשת, אינו בגד. עוד שם במשנה פרק כ"ג משנה ה', החרם טמא מפני הזוטו, ובאר שם הרמב"ם וז"ל (תרגום הרה"ג עזרא קורח שליט"א), **חרם** שם השבכה שצדים בה דגים, **זוטו** הוא תחתית השבכה והוא מקום דומה לדלי, ונקביו צרים מאד, והרי הוא כבגד, ועל כן הוא מתטמא, עכ"ל, ומבואר בדברי הרמב"ם, שרשת אינה מקבלת טומאה, ורק דבר שנקביו צרים מאד כמו בגד הוא מקבל טומאה ונחשב בגד. ופסקה הרמב"ם בהלכות כלים פרק כ"ב הלכה ג' וז"ל, כל הקליעות מקבלות טומאה כבגדים, אחד הקולע חוטים ועשאו פיף, או האורגן ועשאו אבנט וכיוצא בו וכו', המכמורות והרשתות מקבלין טומאה, והחרם מקבל טומאה מפני זוטו, מפני שעניי אותה השבכה דקין ביותר והרי היא כבגד, העושה בגד מן החרם טהור, מן זוטו מתטמא, עכ"ל, ומבואר בדברי הרמב"ם, שרשת נחשבת לבגד רק אם **עניי השבכה דקין ביותר** וזהו 'זוטו', אבל 'החרם' עצמו שהוא רשת אינו מקבל טומאה, וכל מה שהוא מקבל טומאה הוא רק מפני זוטו וכדלהלן.

ויש מקום להקשות ולדקדק מלשון המשנה והרמב"ם שאמרו 'והחרם מקבל טומאה מפני זוטו', דמשמע שגם החרם מקבל טומאה כיון שיש בו מקום שהוא זוטו שהוא כבגד, דהיינו שע"י שיש מקום שהוא בגד נחשב גם המקום שהוא רשת לבגד, ולפי"ז יש לומר גם בנדון דידן, שכיון שהטלית כולה בגד גם אותו המקום שהוא רשת נחשב לבגד. [ויש מקום לדקדק, שבפירוש המשנה כתב הרמב"ם להדיא לא כן, שכתב וז"ל (כלים פרק כ"ג משנה ה'), החרם טמא מפני הזוטו, וזוטו הוא תחתית השבכה וכו', והרי הוא כבגד, ועל כן הוא מתטמא, עכ"ל, ויש מקום לדקדק מלשון הרמב"ם דדוקא הוא מתטמא ולא כל החרם. אבל] ובברטנורא כתב להדיא וז"ל, והרשת כולה מקבלת טומאה מפני הארוג כבגד שבתחתיתה, עכ"ל, וכ"כ בפירוש הרא"ש שם.

מ"מ אין זה נוגע לנדון דידן, שכבר ביארו האחרונים, שאין הכוונה שכל החרם נעשה בגד מחמת שהוא מחובר לזוטו שהוא בגד, אלא הוא דין בדיני טומאה, שהדבר המחובר לבגד גם מקבל טומאה (מדין ידות, או) מדין חיבור לטומאה, עיין בחזו"א כלים סוף סימן כ"ז (אות י"א) שכתב, שהחרם וזוטו כיון שהם מחוברים תמיד יחד הוי חיבור לגבי טומאה, וכע"ז כתב בספר סדרי טהרות, שהוא מקבל טומאה אגב הבגד, וא"כ כל זה הוא רק דין לגבי קבלת טומאה (והוא

ונתנו על ציצית הכנף

כדין נימין שביאר הרמב"ם במשנה כלים פרק כ"ט משנה א', שישנם חוטים היוצאים מהבגד שהם חיבור לטומאה להתטמא כשהבגד נטמא, אבל אינם נחשבים מהבגד כלל, וכמובא להלן), אבל לנדון דידן אם הוא בגד או לאו, הדבר פשוט שהמקום שהוא רשת אינו בגד כלל, וכל מה שאמרו במשנה וברמב"ם הוא רק 'שמקבל טומאה מפני הזוטו', אבל לא שהוא בעצמו בגד.

אלא שעדיין צריך להבין מאי שנא מדין מְלָל, שדעת חכמים במשנה כלים פרק כ"ח משנה ז', שהמלל מצטרף לשיעור ג' על ג', ופירש שם הרמב"ם שהמלל הוא אלהד"ב, ובפרק כ"ט משנה א' שם ביאר הרמב"ם, שמדרך האריגה שנשאר בקצוות הבגד חוטים היוצאים, והם אלהד"ב, ופסק הרמב"ם בהלכות כלים פרק כ"ב הלכה א' כדעת רבנו, שהמלל מצטרף לשיעור ג' על ג', והדבר צ"ב מאי שנא מלל זה שהוא מצטרף לשיעור ג' על ג' דהיינו שהוא בגד, ומאי דך נתבאר בדעת הרמב"ם שהחלק בבגד שהוא 'רשת' אינו בגד, רק מקבל טומאה מפני הזוטו.

והיה מקום לומר שהמלל הוא דבר מועט, ובטל לבגד להחשב גם הוא מהבגד, משא"כ רשת החרם היא העיקר והזוטו הוא החלק הקטן שבחרם, ועל כן אין הרשת בטלה לזוטו להחשב כולה בגד (ורק מקבלת טומאה מדין חיבור לטומאה), ולפי"ז לנדון דידן שהרשת היא דבר מועט לעומת הבגד, א"כ היא בטלה לגבי הטלית ונחשבת גם היא לבגד. אלא שזה החילוק אינו נכון כלל, וכמבואר להלן, שישנם חוטים שהם מועטים היוצאים מהבגד שגם הם אינם עולים למנין ג' על ג', וע"כ לא זה החילוק, וכמבואר להלן בס"ד.

ולעני"ד יש לבאר ע"פ מש"כ הרמב"ם בפירוש המשנה כלים ריש פרק כ"ט, דאיתא במשנה, נומי הסדין והסודרין והטרטין והפליון של ראש שש אצבעות, של אפקרסין עשר, נימי סגוס והרדיד והחלוק והטלית ג' אצבעות, נימי כפה של זקנה והגומדין של ערביין והקולקין והפונדא והמעפורת והפרגוד נימיהן כל שהן, ע"כ (וכל אלו הם שיעורים לסוגי חוטים היוצאים מהבגדים, עד איזה שיעור בחוטים האלה הם נטמאים כשנטמא הבגד), וז"ל הרמב"ם בפירושו (תרגום הרה"ג עזרא קרח שליט"א), ומדרך האריגה שנשאר בקצוות הבגד חוטים היוצאים, והם אלהד"ב, והם הנקראים מלל כמו שקדם, ופעמים משתיירים גם חוטים היוצאים מצדדי האריג זולת המלל, וחוטים היוצאים על פני האריג, ואמרו כאן **נומין**, חל על כל אותן החוטים אשר יוצאים מן הצדדים, ואשר יוצאים על פני האריג, והנשארים בקצוות וכו', והכוונה בזה, שכאשר נטמא הבגד, נטמאו אותן החוטים היוצאים ממנו וכו', וכמו"כ אם נגעה טומאה באותן החוטים היוצאים בשיעור הנזכר, הרי הבגד מתטמא. כלל הענין, שהשיעורים שהזכיר הן **חבור** לאותו האריג **להתטמא בהתטמאותו, ושיתטמא בהתטמאותם**, וכל שהוא יתר על כן **אינו חבור**, עכ"ל, והדבר מפורש בדברי הרמב"ם, שכל חוטים אלו שמנה התנא במשנה זו, אינם חלק מהבגד כמו המלל, אלא הם רק מתטמאים ומטמאים את הבגד מדין חיבור לטומאה. ויש להבין מה ההבדל בין אותן החוטים היוצאים מהבגד שהם רק חבור לגבי טומאה שנטמאים כשנטמא הבגד וכן להפך, לבין המלל שהוא נחשב חלק מהבגד ממש ונמדד לשיעור ג' על ג'.

ונתנו על ציצית הכנף

ה

ולזה יש להוסיף ולהביא מש"כ הרמב"ם בפירוש המשנה כלים ריש פרק י"ט לגבי החבל שמסרגין המטות, וז"ל, ודרכו של כל קושר, שמניח מן החבל כל שהוא מחוץ לקשר, כדי שלא יותר הקשר, ונקרא אותו הקצה **נומי הקשר**, ונומין הם אלהד"ב וכו', עכ"ל, ופסקה הרמב"ם פרק כ"א מהלכות כלים הלכה ו' וז"ל, החבל שמסרגין המטות, מאימתי הוא חיבור לטומאה, משיסרג בו שלשה בתיים, והנוגע בחבל מן הקשר ולפנים טמא, מן הקשר ולחוץ עד שלש אצבעות טמא, מפני שהן צרכיו של קשר הרי הן מכלל המטה, וחוץ לשלש אצבעות טהור, שאינו לצורך הכלי, שאפילו פסקו אין הקשר נותר, עכ"ל.

והדבר צריך באור מה השייכות בין אלהד"ב שהוא קצה החבל היוצא מהקשר, לבין אלהד"ב שהם החוטים שמשתיירים בסוף האריגה, שעל שניהם כותב הרמב"ם שהם הנקראים אלהד"ב. ולענ"ד שהוא ענין אחד, והוא שאותן החוטים שדרך האורגים להניח בסוף האריגה, הם מחזיקים את האריגה, שאם יקצוץ אותן, הרי שתותר האריגה ויפלו חוטי הערב (וכן משמע גם בערוך (ערך מל) הביאו הר"ש בפרק כ"ח משנה ז', שביאר שהם חוטי שתי בלא ערב, שכן דרך האורג להניח בראש ובסוף הבגד ע"ש), ומטרת אותן החוטים שמשיירים האורגים, היא אותה המטרה של קצה החבל שמשאירים מחוץ לקשר שמסרגין בו המיטות, שהוא כדי שלא יותר הקשר, וענינם אחד הוא, שהוא קצה החוט או החבל שמחזיק את הבגד או הקשר שלא יתבטל, ועל כן לשניהם שם אחד והוא אלהד"ב, וכמו שביאר הרמב"ם לגבי שארית החבל, 'שמפני שהן צרכיו של קשר הרי הן מכלל המטה', כמו כן המלל מפני שהוא מצרכו של הבגד הרי הוא מכלל הבגד.

ולפי זה יובן ההבדל בין המלל לבין שאר החוטים היוצאים, שהמלל שהוא מה שדרך האורגים לשייר בתחלה ובסוף, והוא נצרך לבגד עצמו, ולפיכך הוא חלק מהבגד ועולה לשיעור ג' על ג', והוא היסוד שביאר הרמב"ם הנ"ל לגבי אלהד"ב של החבל שמסרגין בו המטה, שמה שהוא נצרך לקשר הרי הוא מכלל המטה, ומה שאינו נצרך אינו מכלל המטה, כמו"כ לגבי החוטים היוצאים מהבגד, המלל שהם חוטים הנצרכים לבגד, הוא חלק מהבגד, אבל שאר הנימין שהם סתם חוטים שנשארו מהאריגה, או שהם עשויים לנוי (כמבואר להלן), מכיון שחוטים אלה אינם נצרכים לבגד, הרי אינם מהבגד כלל, אלא שמ"מ הם מקבלים טומאה אגב הבגד וכן הבגד מקבל טומאה אגבם, מפני שהם **חבור לטומאה** כמו"כ הרמב"ם להדיא כנ"ל בפירוש המשנה.

ולפי"ז מובן שהחרם מקבל טומאה מפני הזוטו, אבל אינו חלק מהבגד כלל, שהרי אין מטרת החרם להחזיק הזוטו שלא יתקלקל, אלא מטרתו בפנ"ע לשמש לצידת הדגים, וכל מה שהוא מקבל טומאה הוא רק מפני הזוטו, דהיינו משום **חבור לטומאה** ולא מפני שנעשה בגד.

ולפי"ז הדבר פשוט וברור, שהרשת שאנו עושים בשולי הטלית, גם אם היא מקבלת טומאה אגב הבגד, זהו משום דין חבור לטומאה, דומיא דחרם שמקבל טומאה אגב הזוטו, ודומיא דנימין היוצאין שכתב הרמב"ם שאינם בגד אבל מתטמאים בהתטמאותו, כמו"כ הרשת הזו אינה בגד כלל, שהרי אינה נצרכת לבגד, ואין מהותה כמו המלל שמהותו להיות מחזיק את

האריגה שלא תותר (ולקישוט בלבד היא עשויה), והרי היא כמו שאר הנימין היוצאין מהבגד שאינם בגד כלל, ואינם עולים לשיעור ג' על ג'.

ויש שרצו לומר, דאולי רשת זו עדיפא מרשת החרם, שכיון שהיא נעשית לקישוט ולנוי הבגד, הרי שמטעם זה יש להחשיבה חלק מהבגד ממש. אמנם גם זה אינו, דעיין בר"ש מקואות פרק י' משנה ג' שכתב וז"ל, והנימין, קשרי הנימין, כמו נימי הסדין דפרק (תשעה ועשרים) דכלים, שתולין חוטיין בסדין לנוי, עכ"ל, וכ"כ בברטנורא שם, גם במאירי שם כתב וז"ל, והנימין, ר"ל קשרי הציציות שעושין במפות לנוי, עכ"ל (אמנם המאירי לא כתב שהן אותן הנימין דמיירי במסכת כלים, אבל בפשטות הוא היינו הך). ומבואר בדברי הר"ש והברטנורא להדיא, שהנימין הנ"ל דמסכת כלים שהן חיבור לטומאה, הם חוטים היוצאין מהסדין לנוי, (וגם שאר הנימין המוזכרים שם במשנה, בפשטות מיירי בנימין היוצאין מהבגדים לנוי, ועל נימין אלו כתב הר"ש בכלים במשנה הנ"ל שהן טמאים רק משום חבור לטומאה, ולא משום שהם חלק מהבגד עצמו, דז"ל הר"ש שם, כשיעור הזה הווי **חיבור**, מה שיתר מכדי מדתן אינו חיבור, לא לטומאה, ולא להזאה, עכ"ל.

והרמב"ם במקואות שם פירש וז"ל, וכן קשרי הנומין, והם הקשרים שקושרים את קצות המלל היוצאים מן האדרות והסגוסים וכיוצא בהן, עכ"ל, דהיינו שחוץ מהמלל עצמו, עוד היו קושרים את קצות המלל בנומין, ומבואר שכך היה הדרך לעשות לאותן הבגדים, והסגוסים הוא סגוס הנ"ל במשנה דכלים שכתב הרמב"ם שהנימין שלה הוא רק חיבור לטומאה, והרי מבואר שהמלל עצמו הוא עולה לשיעור ג', אבל הנומין שלה שהם (חוטים הנוספים עוד, או) המשך חוטי המלל שבהם עשו את הקשירה לחוטי המלל, חוטים אלו הם רק חיבור לטומאה ואינם עולים לשיעור ג' על ג', והטעם כמו שנתבאר לעיל, שהמלל הוא נצרך לעצם קיום האריג, והוא מהבגד עצמו, אבל הקשירה שעשו בהמשך אותן החוטים, לא נעשתה אלא לנוי הבגד, ועל כן אינה מקבלת טומאה אלא מדין חיבור לטומאה, ואינה עולה לשיעור ג' על ג'.

ודאתינן להכי שרשת זו אינה בגד כלל, א"כ נדון דידן הוא ממש כדין הש"ע סימן י"א סעיף י"א, שאוריזיילא, שהוא דבר שבדאי אינו בגד, אבל מ"מ הוא עולה לשיעור קשר גודל וג' אצבעות, ועתה נבאר בס"ד האם דברי הש"ע סותרים למנהגינו הנ"ל.

שהש"ע כתב ב' דינים, א' שהאוריזיילא בודאי אינו בגד, ואין להטיל שם הציצית. ב' כתב הש"ע שאע"ג שאינו נחשב בגד, מ"מ הוא עולה לשיעור מלא קשר גודל ולהרחקת ג' אצבעות של מקום הנקב שעושין לעשות שם הציצית. ודין הראשון של הש"ע שאוריזיילא אינו מהבגד, ציין בבאר הגולה לטור, ובטור לא נזכר דבר זה, רק בב"י כתב שם וז"ל, וגרסינן תו התם (מנחות דף מ"ב) תנו רבנן הטיל על הקרן או על הגדיל כשרה, רבי אליעזר בן יעקב פוסל בשתייהן, כמאן אזלא הא דאמר רב גידל אמר רב ציצית צריכה שתהא נוטפת על (הכנף) [הקרן] שנאמר על כנפי בגדיהם, כמאן כרבי אליעזר בן יעקב, אמר רבי יעקב אמר רבי יוחנן, וצריך שירחיק

ונתנו על ציצית הכנף

ז

כמלא קשר גודל, ופירש רש"י על הקרן, על שפת חודו של קרן. גדיל, חוט עבה וחזק בבגד תחלה כדי שלא יהא נוח ליקרע, לשון אחר גדיל אלו הן חוטין שבשתי בשני הצדדין וקורין אוריל"ש, עכ"ל הב"י, ולשון אחר של רש"י הוא מקור דינו של הש"ע כאן, שאוריזיילא שהם חוטין שבשתי הצדדים שאינם נחשבים מהבגד (וכן ציין הגר"א כאן).

ולכאורה יש לתמוה למה הרמב"ם לא זכר כלל דין הגמ' הנ"ל, שהרי בגמ' מבואר (הן לל"ק דרש"י והן לל"ב דרש"י), שישנו מקום שאינו נחשב מהבגד, ועל כן אם הטיל שם הציצית היא פסולה. אמנם יתכן לומר שהרמב"ם באמת פסק דין זה, והוא מה שכתב הרמב"ם בפרק א' מהלכות ציצית הלכה ו' ז"ל, כיצד עושין את הציצית, מתחיל מזוית של טלית שהיא סוף האריג וכו', עכ"ל, ונוכל לומר שהרמב"ם ביאר הגמ' כפירוש ב' של רש"י שהם חוטים שבסוף הבגד, ועל זה אומר הרמב"ם שמטיל הציצית 'בסוף האריג', דהיינו בסוף המקום הארוג, ולא במקום שאינו ארוג אלא רק חוטים היוצאים.

ובעצם באור לשון הרמב"ם 'שהיא סוף האריג', ביאר לי הרה"ג רבי עזרא קורח שליט"א, דמש"כ הרמב"ם 'אריג' אין הכוונה 'בגד' (כמו שבלשונונו היום קורים לבגדים אריגים), שבלשון חכמים אין קורין לבגד אריג, אלא אריג פירושו המקום הארוג. ולפי"ז עלה בידנו שהרמב"ם כתב להדיא שמטיל הציצית דוקא במקום הארוג, וא"כ יתכן שזה מה שפסק דברי הגמ' (כפירוש ב' דרש"י), שאם הטיל הציצית במקום שאינו ארוג אלא רק חוטים היוצאים, הרי היא פסולה.

ומ"מ אפילו אם נאמר שהרמב"ם לא פסק דין זה ורק הש"ע פסק דין זה, מ"מ דין זה הראשון של הש"ע אינו סותר למנהגינו, שהרי מ"מ אין אנו מטילין הציצית במקום הרשת.

אלא שהדין הב' של הש"ע מטפח על מנהגינו, במה שכתב שהאוריזיילא אע"ג שאינו מהבגד, מ"מ הוא עולה לשיעור מלא קשר גודל וג' אצבעות, וא"כ גם בנדון דידן הגם שבודאי אינו בגד כנ"ל, מ"מ הרי יש לנו לשער למקום הנקב שלא יהיה רחוק משפת הרשת ג' אצבעות, וא"כ כפי שאנו משערין ממקום הבגד עצמו ולא מסוף הרשת, הרי שהטלית שלנו הציצית שלה מונחת שלא במקומה ופסולה היא.

ולזה יש לבאר תחלה מהו מקור דין זה של הש"ע. ובבאר הגולה ציין שמקור דין הש"ע הוא מגמ' ב"ק דף קי"ט ע"ב, וגם בעין משפט בגמ' שם ציין לש"ע הנ"ל דאוריזיילא (ולא ציין להרמב"ם). ולא זכיתי להבין היכן רמוז בגמ' הנ"ל דין הש"ע, דאיתא שם, אמר רב יהודה הכל עולין למנין תכלת, ויצחק ברי קפיד עליהו, ופירש רש"י וז"ל, אותן שלשה חוטין, אם לא קצרן הכובס, עולין למדת מלא קשר גודל שצריך להרחיק את תכלת של ציצית משפת הבגד, במסכת מנחות, עכ"ל, ולעיל בע"א שם ביאר רש"י מה הן אותן ג' חוטין וז"ל, דרך אורגי בגדי צמר לארוג שלשה חוטין ממין אחר בסוף הבגד והכובס נוטלן ומשוה הבגד ומייפהו, עכ"ל, דהיינו שישנם בבגד שלשה חוטין בסופו, שהכובס מקצר הבגד ומוציאן, וקאמר רב יהודה

ונתנו על ציצית הכנף

שאם הכובס לא קיצר הבגד דהיינו שלא נטל אותן החוטין, הרי מודדין ג' אצבעות למקום נקב הטלית ממקום אותן החוטין.

ולפי פירוש רש"י, בפשטות דין זה לא שייך כלל לענין אוריזיאל שהביא הש"ע, שהרי מיירי בחוטין שהם ארוגים בבגד, אלא שדרכן היה שהכובס מוציא אותן החוטין, ולזה אם לא הוציא הכובס הרי הן עולין למנין ג', ובפשטות מכאן א"א להוכיח דין הש"ע הנ"ל שדבר שהוא בודאי אינו בגד שהוא מ"מ עולה למנין ג' אצבעות. ואדרבא גם הש"ע וגם הרמב"ם לא הביאו דין הגמ' לפירוש רש"י, שהיה להם לומר שמקום שהוא בגד ממש רק שעתידין לבטל אותו המקום, שכל שלא בטלו מהבגד הרי הוא מהבגד ועולה לשיעור ג' אצבעות. וא"כ צ"ע מהיכן הוציא הש"ע דין חדש זה, שדבר שאינו בגד מ"מ הוא עולה לשיעור קשר גודל וג' אצבעות. ועוד אנו רואים בבירור שהרמב"ם לא הביא דין זה כלל, ולדברינו הדבר מובן למה הרמב"ם לא הביא דין זה, שהרי צ"ע היכן ראה הש"ע דין זה בגמ'.

שו"ר שכבר הט"ז עמד בזה וכתב ז"ל, קשה, אמאי עולה, כיון דלא נחשב מן הבגד, דהא הבגד מסיים סמוך לגדיל, והוה ליה תחת הכנף, ואנן בעינן על הכנף כדלעיל, וי"ל דעיקר הוא מה שכתב ב"י בשם רש"י סוף ב"ק והרשב"א, דהיינו דרך האורגים שאורגים בסוף הבגד ב' או ג' חוטין רחוק מהאריגה, ועושין זה כדי להציל הבגד שלא תסתר אריגתו ע"י הכביסה, ואותן החוטין אם נשמטים משם בשעת הכביסה, הכובס נוטלן כו' עכ"ל, והשתא לא קשיא מידי, דבאמת כיון שלא הסיר הגדיל עדיין ודעתו להשאירו עם הבגד, מקרי שפיר בכלל כנפי בגדיהם לענין שיעור קשר אגודל. וכי תימא א"כ ליעבד ציצית בגווה, זה אינו, דיש לחוש שהכובס יטלו לגדיל כמ"ש רש"י, ואז אף אם ישאיר מקום ששם הציצית, לא יהיה הציצית בבגד כלל. אבל לענין אגודל עולה, דאע"פ שיתקלקל אח"כ כשיטלנו הכובס, מ"מ כשר הוא כיון דבשעת עשייה היה כשיעור, וכמו שכתב סעיף י' כנ"ל בזה, אלא דרמ"א כתב וטוב שימדוד כו' והוא כשר אליבא דכ"ע, עכ"ל הט"ז.

ומבואר בדברי הט"ז, שמבאר ע"פ דברי הגמ' הנ"ל שבאמת דבר שאינו מהבגד, באמת אינו עולה לשיעור ג' אצבעות, אלא שאם יש מקום בבגד שהוא עומד לעשותו שלא יהיה בגד, לא יטיל בו הציצית (מדרבנן) כיון שאח"כ כשיעשה שאותו המקום לא יהיה בגד, תהיה הציצית שלו מונחת במקום שאינו בגד. ובאופן שגם אחר שיעשה אותו המקום לדבר שאינו בגד מ"מ הציצית תשאר במקום שהוא בגד, בזה כשר אע"ג שאח"כ יחסר לו בשיעור של מקום הנקב לפי מה שהוא בגד, כיון שמ"מ בשעה שהטיל היה לו כשיעור לפי מקום הבגד. וצ"ע איך מכניס באורו תוך דברי הש"ע והרמ"א.

ולדברי הט"ז, הדבר פשוט שמקום שכבר עתה אינו בגד, אינו עולה לשיעור קשר אגודל וג' אצבעות, ועושה נקב הציצית לפי שיעור מקום הבגד, ולפי דבריו הרי בנדון דידן שמקום הרשת אינו בגד, הרי אינו עולה לשיעור קשר אגודל וג' אצבעות, וניחא למנהגינו.

וכל זה לבאר בדעת הש"ע, אבל מ"מ הרמב"ם לא זכר דין זה כלל, וכמו שנתבאר לעיל שיש לומר שהטעם שלא זכר דין זה כלל, הוא משום שהרי לא מובן בכלל מאיזה גמ' הוציאו הש"ע והרמ"א דין זה (לולי באור הט"ז).

וכי תימא דמ"מ מנ"ל שהרמב"ם לא מסכים מסברא לדין הש"ע. לזה יש להוכיח דאדרבא בדברי הרמב"ם שהזכרתי לעיל מבואר הפך דעת הש"ע והרמ"א, והוא ממה שכתב הרמב"ם בפרק א' מהלכות ציצית הלכה ו' וז"ל, כיצד עושין את הציצית, מתחיל מזוית של טלית שהיא סוף האריג וכו', עכ"ל, וממה שכתב הרמב"ם 'שהיא סוף האריג', משמע קצת שאפילו אם יש עוד המשך לבגד שאינו אריג, מ"מ הוא מתחיל למדוד מזוית של טלית במקום שהיא סוף האריג, ולא מחשב המקום שאינו ארוג, שאותו המקום שאינו ארוג אלא הוא רק חוטים, או כמעשה רשת שלנו, הרי כיון שאינו אריג לא זהו זוית של טלית, שהזוית נמדדת ממקום האריג. (ושו"ר שכבר יש מחכמי זמננו שדקדקו לשון הרמב"ם הנ"ל במה שכתב 'סוף האריג')

העולה מזה, שדין זה שכתב הש"ע, שדבר שאינו מהבגד מ"מ הוא עולה לשיעור קשר גודל וג' אצבעות, א' צ"ע היכן הוא מבואר בגמ'. ב' שהט"ז מבאר בדעת הש"ע שבאמת דבר שאינו מהבגד אינו עולה לשיעור קשר גודל וג' אצבעות. ג' שהרמב"ם לא זכר דין זה, ועוד שבפשטות מבואר ברמב"ם הפך דין זה, שמודדין לפי המקום שכלה האריג.

וכל זה שכתבתי ליישב הוא בהנחה שדין אוריזיילא של הש"ע הוא שוה לדין הרשת שלנו, ששניהם הוא מקום שאינו בגד, ולדעת הש"ע יש לו להצטרף לשיעור קשר גודל וג' אצבעות, ונתבאר שהרמב"ם חולק על דין הש"ע. אבל המעיין יראה שעצם דין הש"ע אינו מטפח על מנהגינו כלל, והש"ע לא מיירי על נדון דידן כלל, ונבאר הדבר בס"ד.

שהש"ע מיירי על 'אוריזיילא' והביא המשנ"ב ב' שיטות מהו אוריזיילא, שיטה ראשונה, היא שמניחין קצת חוטי שתי בלא ערב ובסוף אורגים, וזו שיטת הפרי מגדים ולבושי שרד, ושיטה ב' והיא דעת השולחן שלמה, שהוא מה שקורין בלע"ז קרייקע"ס. ובשלחן שלמה כתב שהוא מה שקורין בלע"ז 'קרייק"ה', ולענ"ד שלקח דבריו מהיש"ש סוף ב"ק שם, שכתב (באות ס') וז"ל, גם רגילין לשנות אותם החוטים שאינם מצבע הבגד, וחושבים זה לנוי, וקורין אותו בלשון יו"ן 'קרייקס', אלא אחר שחותכין הבגדים למלבוש, קורעין אותן מן הבגדים, עכ"ל. והדבר ברור כשמש שלפי שני הבאורים הללו, הרי שדין הש"ע לא נוגע כלל לנדון דידן, כיון דמיירי באופן שהוא ארוג שוב לבסוף, או לדברי השולחן שלמה הוא כולו ארוג (אלא שהדרך להוציאו אח"כ), ולכך כיון שיש אריגה לבסוף, הרי יתכן שהוא עולה גם לדעת הרמב"ם לשיעור קשר גודל והרחקת ג' אצבעות, שהרי שם הוא סוף האריג, אבל בנדון דידן שהוא רק חוטי שתי בלבד, מנין לנו שהוא עולה לשיעור ג' אצבעות וקשר גודל (ומה שעושים מזה רשת הוא לא מעלה ולא מוריד, כיון שאין זה בגד כלל, כמו שנתבאר).

ויותר מזה הדבר מפורש במגן אברהם כאן, שכתב שאם בולטין חוטי שתי בלא ערב או ערב בלא שתי, נסתפקו בזה במרדכי וסמ"ק אם עולה לשיעור קשר גודל וג' אצבעות (ומקור הספק

הוא ממהר"ם, והוא במרדכי הלכות קטנות רמז תתקמ"ח, ובהגהות רבינו פרץ על הסמ"ק מצווה ל"א הגהה ב', ששניהם הביאו ספק זה בשם מהר"ם, ומטעם זה כתב המחצית השקל כאן, דכיון שדבר זהו הוא ספק לדעת הראשונים הנ"ל, על כן יש לחתוך אותם קודם שיטיל הציצית, וזהו מקור דברי המשנ"ב כאן.

הרי לך, שהש"ע מיירי באופן שהוא אריג שעומד ליטלן, או שהוא חלק שלא אריג ולבסוף שוב הוא אריג, ועל זה כתב הש"ע שמחד גיסא אינו בגד, ומאידיך גיסא הוא עולה לשיעור קשר גודל וג' אצבעות, אבל מ"מ מיירי באופן שבסופו הוא אריג רק שאינו נחשב בגד. אבל נדון דידן שהם חוטי שתי בלא ערב, בזה לא הכריע הש"ע ולא הביא דין זה כלל לומר שמקום זה עולה לשיעור קשר גודל וג' אצבעות, ודין זה הוא ספק בראשונים, ומטעם זה המחצית השקל וחיי אדם והמשנ"ב כתבו להחמיר לחתוך קודם במקום הכנף.

ולפי המבואר לעיל לדקדק לשון הרמב"ם שמוודד משפת האריג, הרי הדבר מפורש ברמב"ם שמוודד במקום האריג דוקא, ולא ממקום שיש רק חוטי שתי או ערב בלבד, ולפי"ז דברי הרמב"ם אינם נגד הש"ע, אלא שהרמב"ם פושט הספק שנסתפק בו מהר"ם, וס"ל שמקום שהוא חוטי שתי בלא ערב או ערב בלא שתי אינו עולה לשיעור קשר גודל וג' אצבעות.

עוד אמר לי הגאון רבי דוב לנדו שליט"א, שיש עוד לדון בנדון דידן, אולי יש כאן עוד פסול, והוא שיש לדון שהגם שרשת זו בודאי אינה מהבגד, מ"מ אולי היא מקלקלת הכנף שנחשב שאינו מרובע, שהרי אינו מסתיים בבגד מרובע, אלא יש הוספה על הבגד, ועצם ההוספה על הבגד גורמת שאין כאן כנף מרובע. או דנימא דכיון שאינו מהבגד, הרי אנו דנים רק את הבגד, ולא מעלה ולא מוריד מה שאינו מהבגד, ואם הבגד עצמו הוא מרובע, הרי שיש כאן כנף מרובע.

[והוסיף הגאון הנ"ל, שלפי הצד שזה מקלקל ריבוע הבגד, מ"מ כל הנ"מ בזה הוא רק לגבי הברכה שהיא לבטלה, דממ"נ אם הבגד חייב בציצית שנחשב שיש כאן ריבוע, הרי בודאי שמקום הציצית הוא במקומו כנ"ל, שהרשת אינה בודאי בגד, ואם הרשת הזו מקלקלת הריבוע, הרי שבגד זה פטור מציצית, שהרי זה פשיטא שאין להניח הציציות למדוד מקומן לפי הרשת כנ"ל, שהיא בודאי לא בגד, וכל החשש הוא רק שהיא מקלקלת ריבוע הבגד, וא"כ בגד זה פטור מציצית ואיך יברך עליו, ואם הוא לובש טלית קטן שיש בה שיעור בגד, הרי כשהוא מברך על הטלית גדול אין זה ברכה לבטלה, שהרי הברכה קאי גם על הטלית קטן. וגם לגבי שבת אין בזה איסור משום טלטול, שהרי גם לפי הצד שבגד זה פטור מציצית, הרי מ"מ הדרך הוא שכך היא צורת בגד זה שיש בו ציציות, והם חלק מהבגד, וא"כ אם הוא לובש טלית קטן שיש בה שיעור, הרי אין כאן בעיה לגבי הברכה, וכמו"כ אין בעיה לגבי טלטול בשבת, וכל הנדון הוא רק אם בגד זה חייב בציצית אם לאו].

ומ"מ לפמש"כ לבאר לעיל, הרי הדבר פשוט וברור כשמש, שכל מה שהסתפקו הראשונים המרדכי והסמ"ק, ומה שהחמירו מטעם זה המחצית השקל וחיי אדם והמשנ"ב, הוא רק מצד

ונתנו על ציצית הכנף

יא

מקום הטלת הנקב, אבל לא חששו לומר שדבר זה שיש לבגד המשך שאינו בגד, והוא אינו נגמר בריבוע, שזה יקלקל צורת ריבוע הכנף, שהרי לפי טענה זו שהרשת מקלקלת ריבוע הבגד, כמו"כ יש לומר שחוטי שתי או ערב בלבד שאינם עומדים על מקומם, גם הם עושים שאין כאן ריבוע.

ועוד יותר מוכח מדין הש"ע דאוריז"לא שהוא דבר שיש בסופו שוב אריגה כנ"ל, ואנו אומרים שהריבוע בכלל לא בסוף האריגה, אלא הריבוע הוא בסוף המקום שנחשב בגד, הגם ששם לא רואים בכלל ריבוע של בגד, שהרי ממשיך שם חוטים בלא אריגה שלבסוף הם שוב ארוגים, או שיש שם המשך אריגה ממש (שהכובס עתיד ל"טלה), וא"כ הרי יש לבגד המשך של ממש, והיאך רואים את ריבוע הכנף של הבגד, וע"כ שאנו משערים ורואים אם הבגד מרובע לפי מה שהוא בגד, והמקום הנוסף שאינו בגד, אינו מעלה ואינו מוריד לקבוע שהבגד מרובע. וכל שכן לנדון דידן שהוא מעשה רשת בעלמא ואינו ארוג כלל, שאינו מקלקל צורת ריבוע הבגד, וחייב הוא בציצית בכל שכן מדין אוריז"לא שכתב הש"ע.

וכמו"כ יש גם לדקדק מלשון הרמב"ם הנ"ל, שאין התוספת שאינה בגד מקלקלת ריבוע הכנף, דז"ל הרמב"ם, כיצד עושין את הציצית, מתחיל מזוית של טלית שהיא סוף האריג וכו', עכ"ל, ויש לדקדק ממש"כ 'שהיא סוף האריג', דמשמע שיתכן שיש עוד המשך לבגד שאינו אריג, אבל הוא מודד ומתחיל מזוית של טלית שהיא סוף האריג, ולא מסוף מה שאינו אריג, שמה שהוא לא ארוג אלא רק חוטים שתי או ערב בלבד, אינו מעלה ואינו מוריד, ורואים את ריבוע הכנף בלא המשך זה, ומשם משערין את נקב הטלית, וכן לנדון דידן אין נ"מ בזה שיש שם רשת, שמ"מ כל זה אינו אריג, ונכלל הוא בדברי הרמב"ם שמודד ממקום האריג.

העולה מכל זה, כי מנהגן של אבותינו, מוסד ומיוסד על יסודות ברורים וחזקים, ולדעת הרמב"ם הדבר מפורש וברור שטלית זו כשרה בתכלית הכשרות וההידור, ויתכן שאף לדעת הש"ע והרמ"א היא כשרה בתכלית, שלא דברו מזה כלל. אלא שמהר"ם מסתפק בזה, ועל כן החמירו במחצית השקל וחיי אדם והמשנ"ב, לחשוש לספק זה ולחתוך במקום הכנף. אבל אנו שמנהגינו כדעת הרמב"ם לקולא ולחומרא כנ"ל, הרי אין כאן מקום להחמיר, שכבר פשט הרמב"ם בלשונו הזהב ספיקו של מהר"ם, וכך נהגו אבותינו גדולי התורה והיראה זה רבות בשנים. והרוצה להתחסד, יקיים דברי הגמ' (בבא קמא דף ל' ע"א) האי מאן דבעי למהוי חסידא, לקיים מילי דאבות.

הערות והארות יתקבלו בברכה

י.מ. אלנדאף - פרל 29 ב"ב

0504167814

הופיע ויצא לאור הספר מפתח חידושי מהרי"ץ

כידוע שציבור תופשי התורה התימנים, הוגים בספרו של **מרנא ראש כל בני הגולה בעל המשנה ברורה**, ורובא דרובא אף הולכים אחר פסקיו, בכל דבר שאין לנו ידיעה שפסק קדמונינו שונה בו, ועל כן הדבר מתבקש ונצרך מאד, שיהיה ספר אשר בו יקובצו כעמיר גורנה, כל פסקי הלכותיו של **מהרי"ץ ראש גולת ארץ התימן** על סדר הש"ע חלק 'אורח חיים', מתוך ספריו שנתקבלו והתפרסמו בתימן, והם, **א' חיבורו על התכלאל עץ חיים, ב' שו"ת פעולת צדיק, ג' חידושי מהרי"ץ על הש"ע.**

ועל כן בס"ד יצא לאור הספר **מפתח חידושי מהרי"ץ**, שבספר זה יכול בנקל כל לומד בספר המשנה ברורה, לברר באיזה דין פסק מהרי"ץ דלא כהש"ע, או שמכריע בין הדעות שהובאו בש"ע, או שדעת מהרי"ץ שונה מדעת המשנ"ב, או שישנו איזה חידוש דין נוסף בדברי מהרי"ץ שלא הובא במשנ"ב, או באיזהו מקומן שהמשנ"ב פסק דין שהוא קצת חידוש, או הכריע בין הפוסקים, וגם מהרי"ץ פסק כמו כן, או שפסק בשינוי לשון שיש לעיין אולי יש נ"מ לדינא בין מהרי"ץ להמשנ"ב, כמו"כ בכל מקום שמהרי"ץ פסק כדברי הרמ"א (גם במקומות שיתכן שהש"ע לא חולק על הרמ"א), הדבר צויין לתועלת המעיין.

כל דבר ודבר הובא על מקומו לפי סדר השלחן ערוך והמשנה ברורה, עם ציון מקור הדין בדברי מהרי"ץ, באופן שהקורא יכול לבדוק את הענין במקורו בדברי מהרי"ץ.

הספר יצא לאור בס"ד ברוב פאר והדר, ולתועלת המעיין, בעמודים הבאים מובא דוגמא מתוך הספר 'מפתח חידושי מהרי"ץ'.

מפתח חידושי מהרי"ץ הלכות ציצית סימן ח ט

דוגמא מתוך הספר מפתח חידושי מהרי"ץ

הלכות ציצית

הלכות ציצית ועטיפתו

סימן ח סעיף ז

כתב הש"ע, צריך להפריד חומי הציצית זה מזה. וכתב מהרי"ץ, שלפי זה אסור להפריד חומי הציצית בשבת, משום מכה בפטיש. ויתכן שיש מקום לדקדק מזה, שהפרדתן מעכבת, שלכך חייב משום מכה בפטיש. והמשנה ברורה כתב (לגבי יום חול), דאם ישתהה לבוא עי"ז לבית הכנסת, אין צריך להפרידם. ובביאור הלכה כתב, שהעולת תמיד והגר"א כתבו שזה מעכב, והסתפק אליביהו, אם יכול לברך על הטלית כשלא הפריד הציציות.

עץ חיים

שם סעיף יד

כתב הש"ע, אם פשט טליתו, אפילו היה דעתו לחזור ולהתעטף בו מיד, צריך לברך כשיחזור ויתעטף בו. והרמ"א כתב, שיי"א שאם היה דעתו לחזור ולהתעטף, אינו חוזר ומברך, וי"א דוקא כשנשאר עליו טלית קטן, והכי נוהגין. ומהר"א אלנדאף בענף חיים פסק, שהפושט טליתו ב'סתם', ועדיין עליו טלית קטן, אינו חוזר ומברך כשלובשה, כהרמ"א. וכן הפושט טליתו ע"מ לחזור וללבשה, אפילו פושטו בבית זה וחוזר ולובשו בבית אחר, אינו חוזר ומברך, וזהו כדעת הרמ"א כפי שבארו המשנה ברורה. וכן היה מנהג זקני מהר"ר יהיא אלשיך. ולדעת הש"ע בב' אופנים אלו, צריך לחזור ולברך, וכן פסק גם בשתילי זיתים שלא הביא דברי הרמ"א אלו. ועיין להלן מש"כ בסוף הספר, שאין כל ראייה כלל וכלל מדברי מהרי"ץ, שפוסק בזה כדעת הש"ע.

שתילי זיתים - ענף חיים

איזה בגדים חייבים בציצית ואיזה פטורים מציצית

סימן ט סעיף א

כתב הש"ע, אין חייב בציצית מן התורה, אלא בגד פשתים או של צמר רחלים, אבל בגדי שאר מינים אין חייבים בציצית אלא מדרבנן. והרמ"א כתב, שכל המינין חייבין מדאורייתא. והתכלאל (בסוף ח"א בדיני ציצית) פסק כדעת הש"ע, שכן דעת הרמב"ם. ויש לציין, כי בתימן הטלית גדול שהיו לובשים 'כל היום', היתה עשויה מכותנה, שלא רצו שיהיה בה ריח לא טוב מזיעה, ועל כן אף בארץ ישראל שלבשו טלית קטן, מנהג זקני מוהר"ר יהיא אלשיך היה ללבוש טלית קטן מכותנה דוקא, ומאידך מוהר"ר חיים כסאר, לבש טלית קטן מצמר.

תכלאל

מפתח חידושי מהרי"ץ הלכות ציצית סימן יא

שם סעיף ב

כתב הש"ע, ציצית של פשתים, או של צמר רחלים, פוטרים בכל מיני בגדים, אבל לא של פשתים לצמר, או של צמר לפשתים. והרמ"א כתב, שלא לעשות ציצית של פשתים כלל, אפילו בשאר מינים. ומהרי"ץ פסק כדברי הש"ע. והמשנה ברורה כתב, שיש אומרים שלא אסרו של פשתים אלא בשל משי, אבל בשאר מינים מותר, ובשעת הדחק יכול לסמוך עליהם.

פעולת צדיק א פח

שם סעיף ד

כתב הש"ע, אם הטיל בבגד משאר מינים או בבגד המעורב צמר ושאר מינים, ציציות מצמר ושאר מינים יחד, הוי ספק אם מועיל. ומהרי"ץ פסק כדעת הרמ"א, דכשר לכתחלה. והמשנה ברורה לא הביא דברי הרמ"א (ז"א שמוסכים לדברי הש"ע).

פעולת צדיק א ט

דיני חוטי הציצית

סימן יא סעיף ד

כתב הש"ע אורך השמונה חוטים, אין פחות מד' גודלים, ויש אומרים י"ב גודלים, וכן נוהגין. ובאר המשנה ברורה, דמיירי באורך החוטים שנשאר אחרי שקשר כל הקשירות. ומהרי"ץ (בסוף ח"א בדיני ציצית) פסק כדעת הרמב"ם, דסגי אורך ד' גודלים, ונוי הציצית, שיהיו שליש גדיל, ושני שלישים ענף. עין חיים

שם סעיף יד

כתב הש"ע, יעשה סדר הכריכות ז' ט' י"א י"ג. והתכלאל (בסוף ח"א בדיני ציצית) כתב, שעושה ז' קשרים, וכל קשר הוא באופן שכורך ג' כריכות וקושר, וזה כדעת הרמב"ם (בפרק א' מהלכות ציצית הלכה ז' ח', אלא שהרמב"ם כתב שמנין החוליות שבכל כנף, הוא לא פחות משבע, ולא יותר משלש עשרה, ומבואר שהמנהג היה לעשות רק ז' חוליות). אבל מהרי"ץ כתב (בדיני השכמת הבוקר), שמנהג רוב העולם עתה לעשות הכריכות כמש"כ מהרי"ק ש כמנין וסדר הוי"ה, ובילדותו ראה מהרי"ץ, שהיו העם נוהגים לקשור ז' קשרים כהרמב"ם (ולא צידד מהרי"ץ כלל למנהג זה שראה בילדותו). והמשנה ברורה הגיה בדברי הש"ע, דצ"ל ז' ח' וכו', ומהרי"ץ כשהביא דעת הש"ע, גם כתב ז' ח' וכו', כפי הגהת המשנ"ב.

תכלאל - עין חיים

מפתח הידושי מהרי"ץ הלכות ציצית סימן טו יט

דין נקרע הטלית סימן טו סעיף ה

כתב הש"ע, אם נקרע מנקב שהציצית תלוי בו ולמטה, והוא בגד של שאר מינים, ותפרו ואח"כ הטיל בו ציצית, איכא לספוקי אם הוא כשר. וכתב מהר"א אלנדאף בענף חיים, שהשתילי זיתים פסק בזה להכשיר כדעת הט"ז ודעימיה. גם במשנה ברורה כתב, שאם אי אפשר לו, יש לו להקל כדעת הט"ז הנ"ל.
ענף חיים

שיעור טלית סימן טז סעיף א

כתב הש"ע, שיעור ציצית, הוא כדי שיתכסה בה 'קטן המתהלך לבדו בשוק ואינו צריך אחר לשמרו'. וכתב הרמ"א, שמזמן זה חייב הקטן בציצית. ובאר מהרי"ץ, שהכוונה לדעת הרמב"ם, קטן בן ה' שנים. והמשנה ברורה באר כדעת הטור, שהוא קטן בן ט' שנים.

כתב הש"ע, שיעור ציצית, הוא כדי שיתכסה בה 'קטן המתהלך לבדו בשוק ואינו צריך אחר לשמרו'. וצייד מהרי"ץ, כמ"ד דשיעור טלית קטן, אמה על אמה, בת ו' טפחים (ז"א אמה לפניו ואמה לאחוריו), ודלא כמ"ד חצי אמה רוחב ושלושת רבעי אמה אורך. והמשנה ברורה הביא הפלוגתא הנ"ל, וכתב דמנהג אנשי מעשה, שיהא בה אמה מלפניו ואמה מלאחוריו, בלא נקב בית הצואר (וכדעת מהרי"ץ), וסיים דלכה"פ לא יפחות מג' רבעי אמה באורך לכל צד.
עץ חיים

זמן ציצית סימן יח סעיף א

כתב הש"ע, דעת הרמב"ם שאם לובש בגד של ד' כנפות ביום, חייב בציצית, ואם לובשו בלילה פטור. ודעת הרא"ש, שאם הוא מיוחד ליום, חייב גם אם לובשו בלילה, ואם הוא מיוחד ללילה, פטור אפילו אם לובשו ביום. והרמ"א כתב, דספק ברכות להקל, ואין לברך אלא אם הוא בגד המיוחד ליום ולובשו ביום. והתכלאל (בסוף ח"א בדיני ציצית) פסק כדעת הרמב"ם.
תכלאל

זמן ברכת ציצית סימן יט סעיף א

כתב הש"ע, כיון דציצית חובת גברא, לכך אינו מברך אלא כשלובשו, ולא בעשייתו. ומה"ט כתב מהרי"ץ בחידושים לש"ע (כאן וגם בכריכת הש"ע), דהקובע מזוזה קודם שדר בבית, אינו מברך, אלא

כשנכנס לדור בתוכו מברך אקב"ו לדור בבית שיש בו מזוזה, כהמ"א, ודלא כהפוסקים שחלקו עליו. גם המשנה ברורה כאן פסק כהמ"א, שאינו מברך אלא כשנכנס לדור בבית (אבל לא פירט נוסח הברכה).

חידושי מהרי"ץ לש"ע

אם מברך שהחיינו על טלית חדשה סימן כב סעיף א

כתב הש"ע, הקונה טלית חדשה והטיל בו ציצית, מברך עליו שהחיינו. ומשמע דהמטיל ציצית חדשה בטלית ישנה, וכן הקונה תפלין חדשים, וכן הקובע מזוזה חדשה בבית ישן, אינו מברך שהחיינו. וכתב מהרי"ץ, דדעת הרמב"ם שמברך שהחיינו, וכן מנהגינו. וכתב מהרי"ץ, שזמן הברכה כמבואר מדברי העולת תמיד, הוא בזמן שקונה חוטי הציצית והתפלין, אע"ג שעדיין לא הטיל הציצית בבגד. והמשנה ברורה כתב בביאור הלכה, שבאופן הנ"ל יברך על דבר אחר שהחיינו ויכוין לפטור גם הציצית והתפלין, כדי לצאת גם דעת הרמב"ם. עוד כתב בביאור הלכה, דאף לדעת הרמב"ם, דוקא כשהטיל הציציות בעצמו, אבל אם אחר הטיל עבורו, או שאחר עשה התפלין, אינו מברך (ומהרי"ץ חולק על חידוש דין זה של המשנ"ב, שהרי כתב שמברך בשעה שקונה הציציות והתפלין).

פעולת צדיק בקסח

שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה

כ"ד

הופיע ויצא לאור הספר

מפתח

חידושי מהרי"ץ

מהדורה בתרא

בו הוכחו בקצרה

חידושי הרינים

העולים מספרי

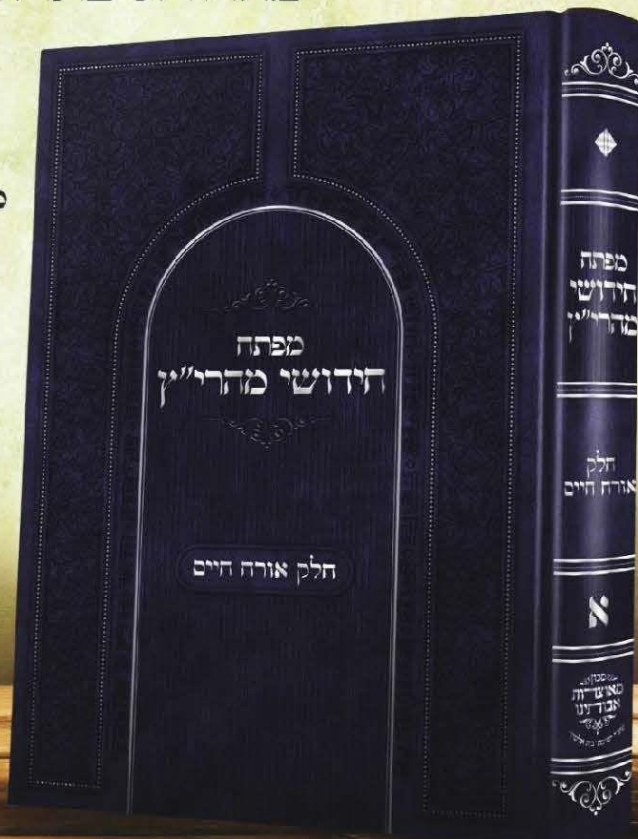
מוהר"ר יחיא צאלח זצוק"ל

מאור גלות יהדות התימן כולה

לפי סדר

השולחן ערוך והרמ"א

והמשנה ברורה

הוצאת

מכון
מאצרות
אבותינו

סעי' ישיבת בית אלשיך

050-4167814

להשיג אצל: